

PAPER DETAILS

TITLE: BUHRANLI DÖNEMİN SADRAZAMLARINDAN AHMED ESAD PASA

AUTHORS: Çetin Aykurt

PAGES: 58-66

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3725543>

Çetin Aykurt

Doçent Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi, Yozgat/Türkiye
Assoc. Prof. Dr., Yozgat Bozok University/Faculty of Science and Letters, Yozgat/Turkiye

eposta: dr.cetinaykurt@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5467-8659> - RorID: <https://ror.org/04qvdf239>

Atıf/Citation: Aykurt, Ç. 2024. Buhranlı Dönemin Sadrazamlarından Ahmed Esad Paşa. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 12/40, 58-66. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1436241>

Makale Bilgisi / Article Information

Yayın Türü / Publication Type:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi /Received:	13.02.2024
Kabul Tarihi/Accepted:	19.03.2024
Yayın Tarihi/Published:	15.09.2024

BUHRANLI DÖNEMİN SADRAZAMLARINDAN AHMED ESAD PAŞA

Öz

XIX.yüzyılda Osmanlı Devleti'nin içine düştüğü buhranı atlatmak için gayret gösteren devlet adamlarından birisi de Ahmed Esad Paşa'dır. Mekteb-i Harbiyye'den, Erkân-ı Harbiyye yüzbaşı olması ile birlikte devlet kademelerinde görev almaya başlamıştır. Birer defa Dâr-ı Şûrâ-yı Askeriyye reisliği ve Bahriye Nâzırlığı ve iki defa sadrazamlık görevlerinde bulunmuştur. Bunun yanında Konya, Suriye ve Aydın Valiliklerini yapmıştır. Paris sefâreti ataşemiliterliği görevinde bulunması Batıyı daha iyi tanınmasına katkı sağlamıştır. İdareciliği esnasında taltiflerinin yanında azilleri de söz konusudur. Bu azillerin olmasında Ahmed Esad Paşa'nın çevresindekilerin padişahı etki altında bırakması önemli etkenlerden biri olmuştur.

Ahmed Esad Paşa, Cemiyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye adlı eğitim kurumunun kurucularındandır. Yine Ahmed Esad Paşa'nın teklifi ile Dârüşşafakati'l-İslâmiyye adıyla bir mektep kurulmuştur. Bu mektepte Ahmed Esad Paşa'nın Paris'ten getirdiği ders programı uygulanmıştır.

Ahmed Esad Paşa, atandığı görevlerin bazılarında birlikte çalıştığı kişilerin teveccühünü kazanmıştır; ancak bu durum yönetimdeki diğer kişilerin onu kıskanmasına ve bir müddet sonra aleyhinde ortam oluşturulmasına sebep olmuştur. Aleyhinde yürütülen faaliyetlerde en büyük argüman da genç ve tecrübesiz bir kişinin nasıl sadrazamlığa atandığı olmuştur. Bu ortam onun Sultan Abdülaziz'in gözünde yıpranmasına neden olmuştur.

Ahmed Esad Paşa, Konya Valisiyken Orta Anadolu'da çıkan kuraklık esnasında gösterdiği basiretli tutumu ile yöre halkının takdirini kazanmıştır. Bu husus şiirlere de yansımıştır.

Buhranlı Dönemin Sadrazamlarından Ahmed Esad Paşa

Ahmed Esad Paşa'nın Balkanlar'da çıkan isyanlarda gerekli insiyatifi kullanmaması kendisi için eleştiri konusu olmuştur. Buna karşın döneminde ivme kazanan ekonomik buhranda da örnek davranışlar içinde bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ahmed Esad Paşa, Abdülaziz, Osmanlı Devleti, Osmanlı Maliyesi, Şahsiyet

AHMED ESAD PASHA AMONG GRAND VIZIERS OF THE PERIOD WITH RECESSION

Abstract

One of the statesmen who attempted to get rid of the recession which the Ottoman State fell into in the XIXth century was Ahmed Esad Pasha. With the fact that he became an Erkan-ı Harbiyye captain from the Mekteb-i Harbiyye, he started to take charge at the state levels. He served as the chief of the Military Council and minister of the Navy once and a grand vizier twice. In addition, he served as the governor of Konya, Syria and Aydın. His tenure as a military attaché at an embassy in Paris caused him to know the West better. During his administration, in addition to his rewards, there are also dismissals. In these dismissals, that those surrounding Ahmed Esad Pasha influenced the padishah was one of important causes.

Ahmed Esad Pasha is among the founders of the educational institution called Cemiyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye. Also, by the proposal of Ahmed Esad Pasha, a school was founded under the name of Dârüşşafakati'l-İslâmiyye. At this school, the curriculum which Ahmed Esad Pasha brought from Paris was applied.

Ahmed Esad Pasha won contentment of people he worked together for a while, but this situation led to other administrative people's jealousy of Ahmed Esad Pasha, as a result of which an environment against him was created after a while. The biggest argument in the activities carried out against him was how a young and inexperienced person was appointed as a grand vizier. This environment caused him to become less esteemed in Sultan Abdülaziz's eyes.

When Ahmed Esad Pasha was Konya Governor, he won the appreciation of the local people due to his prudent attitude which he showed during a drought that emerged in the Central Anatolia. This was even reflected in poems written at that time.

That Ahmed Esad Pasha did not use the necessary initiative in the rebellions in the Balkans has been a criticism matter for him. On the other hand, he exhibited exemplary behaviors in the economic recession which gained an acceleration during his period, too.

Key Words: Ahmed Esad Pasha, Abdülaziz, The Ottoman State, Ottoman Finance, Personality.

Hayatı

Ahmed Esad Paşa, Kolağası Mehmed Ağa'nın oğludur. 1828 senesinde Sakız'da doğmuştur. Kaptan-ı derya Halil Rıfat Paşa tarafından İstanbul'a getirilmiş ve Mekteb-i Harbiyye'ye kaydettirilmiştir. 1857 senesinde Erkan-ı Harbiyye mülâzımı ve 1858'de yüzbaşı

olmuştur. 1860 tarihinde de kolağalığa terfi ettirilmiştir. Bu esnada Keçecizâde Fuad Paşa'nın teveccühünü kazanmıştır. Fuad Paşa Şam vak'ası esnasında bölgeye giderken, Ahmed Esad Paşa'yı yaver olarak yanında getirmiştir.

Ahmed Esad Paşa, İstanbul'a dönüşünde ise Paris sefâreti ateşemiliterliğine ve Paris'teki Mekteb-i Osmânî müdürlüğüne tayin olunmuştur. Ahmed Esad Paşa faaliyet ve gayretleri değerlendirilerek kaymakam ve miralay yapılmıştır (BOA.A}MKT.MHM :372/67).

21 Haziran 1867 senesinde Sultan Abdülaziz'in Paris'teki sergi ziyareti esnasında Ahmed Esad Paşa mirlivâ olmuştur. Sultan Abdülaziz , 1 Temmuz 1867 tarihinde Endüstri Sarayı'nda tertiplenen ödül törenine katılmıştır. Ödül töreninde Osmanlı eşyalarının başkomiseri Selahaddin Bey'e Legion d'Honneur nişanının Officier (subay), Miralay Esad Bey'e de Chevalier (şövalye) rütbesi verilmiştir (Tekdemir 2013:13). İstanbul'a dönüşünde de sadrazam Ali Paşa'nın takdirini kazanarak 1869 senesinde Dâr-ı Şurâ-yı Askeriyye reisliğine atanmıştır (BOA,A}.MKT.MHM:390/69).

Ahmed Esad Paşa'nın, eğitim alanında yapılan faaliyetlere de katkı sağladığını görmekteyiz. Dâire-i Askeriyye ruznâmecisi Yusuf Ziya Bey'in gayretiyle Gazi Muhtar Paşa, Vidinli Tevfik Paşa, Ali Naki Efendi ve Ahmed Esad Paşa'dan müteşekkil Cemiyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye adıyla 1864 senesinde bir cemiyet kurulmuştur. Cemiyet, vatan ve millet sevgisini esas alan çalışmalar kapsamında öksüz ve yetim Müslüman çocukları okutmayı hedeflemiş idi. İlk olarak Vâlîde Emetullah Kadın Mektebi bünyesinde bir ıçırak mektebi olarak faaliyete başlamıştır. Bu mektebin eğitimi 1873 senesine kadar devam etmiştir. Paris sefaretinden gelerek cemiyete katılan Ahmed Esad Paşa'nın teklifi ile Dârüşşafakati'l-İslâmiyye adıyla bir mektep kurulmasına karar verilmiştir. Bu mektepte Ahmed Esad Paşa'nın Paris'ten getirdiği mektep programı esas alınmıştır (Ayhan 1994:7).

Dârüşşafaka Mektebi inşasına nezaret eden Ahmed Esad Paşa ferik rütbesiyle Bosna Askerî Fırka Kumandanlığına tayin edilmiştir (BOA,A}.MKT.MHM.,423/1,A}.MKT.MHM.,430/21). Akabine İškodra valiliğine atanmıştır (BOA,İ.DH.,586/40800). Burada görevi ile ilgili hususları yerine getirdikten sonra İstanbul'a dönmüştür.1869 senesinde Dâr-ı Şûrâ-yı Askeriyye Reisliğine atanmıştır (BOA,İ.DH.,600/41801). Ahmed Esad Paşa, ertesi yıl Hassa ordusu müşirliğine tayin edilmiştir (BOA,İ.DH.,617/42983). Ekim 1870'te birinci rütbeden Mecidiyye Nişanı almıştır (BOA,İ.DH.,622/43231).1871 senesinde Prusya Kralı I.Wilhelm'in, Almanya imparatorluk tacını giyme törenine Osmanlı Devleti'ni temsil etmek üzere heyetle birlikte Berlin'e gönderilmiştir (BOA,İ.HR.,249/14784).

Ahmed Esad Paşa, Berlin'den döndükten sonra Yemen valiliğiyle Yedinci Ordu müşirliğine atanmış (BOA,İ.MMS.,42/1702) ise de geri çağırılmıştır. Sadâret makamına Mahmud Nedim Paşa'nın atanması ile Hüseyin Avni Paşa seraskerlikten alınmış ve yerine Ahmed Esad Paşa görevlendirilmiştir (İnal 2013:417).

Buhranlı Dönemin Sadrazamlarından Ahmed Esad Paşa

Ahmed Esad Paşa, 1871 senesinde ilk olarak Abdi Paşa'nın yerine Dördüncü Ordu Müşirliği ile Erzurum'a (BOA., İ.DH.,645/44861) ve birkaç gün sonra da Ankara Valiliğine atanmıştır (BOA.,İ.DH., 645/44865). 1872 senesinde de Sivas Valiliğine tayin edilmiştir (BOA.,İ.DH.,650/45218) ve daha sonra Bahriye Nâzırlığına atanmıştır (Mehmed Süreyya 1308:343). Aynı sene ikinci defa serasker olarak görevlendirilmiştir (BOA., İ.DH.,658/45757). Bu anlık ve günlük görevlendirilmelerin iyi niyetle yapıldığını söylemek mümkün değildir.

Ahmed Esad Paşa, 1873 senesinde genç yaşta sadrazamlığa atanmıştır. Bu durum devlet bürokrasisinde hoşnutsuzluğa neden olmuştur. Bu bakımdan sadrazamlık vazifesini ancak iki ay yürütebilmiştir (Gencer 1989:64). Sadrazamlık vazifesinden alındıktan sonra Konya valiliğine atanmıştır (BOA., İ.DH.665/46346). Bu durumu Vak'anüvis Ahmed Lûtfî Efendi (1991:45) şöyle değerlendirmiştir:

Esad Paşa'nın azliyle yerine Mâliyye Nâzırı Şirvânî Rüşdü Paşa sadrazam nasb olundu. Ve ber-mu'tad sâdır olup, Mâbeyn Başkâtibi vâsıtasıyla ve mükemmel alay ile Bâb-ı âlî'ye mevrûd hatt-ı hümayûn cümle muvâcehesinde kırâat ve mazmûn-ı münîfi her tarafa neşr ü işâ'at kılındı. Mezkûr hatt-ı hümayûnda Esad Paşa'nın azli "bi'l-icâb" ta'biriyle muharrer idi. Bundan azli ma'nâlı olduğu anlaşılmış idi. Azlinin akibinde Konya Vâliliği ile teb'id kılındı.

Ahmed Esad Paşa'nın sadrazamlık görevinden alınmasının nedenlerden birisi de tiyatro hadisesi olmuştur. Gedikpaşa'da Güllü Ağob'un tiyatrosunda Namık Kemal'in Vatan yahud Silistre adlı eseri oynanırken seyirciler "Kemal çok yaşa" diye bağırır. Tiyatrodan çıkan halk "Allah muradımızı versun" diye yürüyüş yapmıştır. Buradaki murad ifadesi yönetimi rahatsız etmiştir. Çünkü buradan veliaht Murad Efendi'nin hürriyet taraftarlığı fikri çıkarılmıştır. Ahmed Esad Paşa'nın nümayişçilere mütemayıl olduğu düşüncesi etrafa yayılınca Sultan Abdülaziz tarafından görevinden alınmıştır (Pakalın 1940:466).

Ahmed Esad Paşa, bir sene görev yaptığı Konya Valiliği esnasındaki kuraklık döneminde gösterdiği hizmet halkta memnuniyet yaratmıştır. Kuraklık Ankara, Çorum, Kırşehir, Kayseri, Yozgat ve Konya'da büyük çapta gıda sıkıntısı yaratmıştır. Bu durum karşısında Ahmed Esad Paşa, her gün kişi başına düşen bir okka buğdayı ihtiyaç sahiplerine vermiştir. Ancak Konya ve civarında dağıtılan buğdayı öğütecek çok az un değirmeni bulunmakta idi. (Kuş 2018:117). Bu kıtlık şiirlere konu olmuştur. Bu konuda, Konyalı Âşık Ömer Matlûbî'nin "Kıtlık Destanı" şiirinde Ahmed Esad Paşa'yı faaliyetlerinden dolayı şöyle değerlendirmiştir (Ergun 2002: 103-107):

Eğer olmasaydı Konya Valisi
Birbirini verdi hem ahâlisi
Cümle mahlûkatın birdir Tanrısı
Cümle mahlûk perişandı bu sene

Esad Paşa gibi gelmedi vâli
Beş vakit duacı ona ahâli
Fukâraya muîn olsun kemâli
Arslan paşa medâr oldu bu sene

Mevlâ ömür versin vâlî paşaya
Dükkânlar açtırdı her bir köşeye
Toplattı deveyi saldı taşraya
Yollar beller perişandı bu sene

Ahmed Esad Paşa, 1874 tarihinde Beşinci Ordu Müşirliği (Gencer 1989:64) ve Suriye Vâliliğine atanmıştır (BOA., İ.DH.,689/48133).1875 senesinde de tekrar Bahriye Nâzırı olmuştur. Bu sene içinde Sultan Abdülaziz, Hüseyin Avni Paşa'yı azlederek, Ahmed Esad Paşa'yı ikinci defa sadârete getirmiştir (BOA., HAT,1648/58).Bu atamada en etkili olan husus, Ahmed Esad Paşa'nın padişahın idaresinden başka bir şey tanımamış olması idi(Midhat Paşa1325:I/153).

Ahmed Esad Paşa'nın bu ikinci sadâret döneminde öncelikle iki önemli sorun ile karşılaşmıştır. Bunlardan birincisi Osmanlı Devleti'nde devam eden malî sorunların ivme kazanması diğeri de Hersek isyanı idi. Malî disiplinsizliğin yarattığı bütçe açığı Osmanlı Devleti'ni zorlamakta ve bu açığın kapatılması için bir çare aranmıştır. Ekonomik sıkıntıyı yaratan faktörlerden birisi de Sultan Abdülaziz'in , Ege Denizi kıyılarından itibaren boğazlar ve İstanbul'un güvenliğinin tehdit altına girmesi üzerine donanmaya yatırım yapması idi. 1864 tarihinden itibaren 20-25 adet kadar zırhlı gemiler satın alınmıştır. Bu durum Osmanlı donanmasını İngiltere ve Fransa'dan sonra dünyanın üçüncü büyük donanması yapmıştır. Ancak dış borç alınarak yapılan donanmanın güçlendirilmesi Osmanlı maliyesini etkilemiştir (Beşirli 2004:243-249). Bu etkilemenin yanında ana husus aslında 1871-1874 arasında toplam gelirin yüzde 20 artmasına karşılık giderler daha fazla olmuştur. Osmanlı Devleti'de bu durum üzerine yüksek faizlerle dış borçlanmaya gitmek zorunda kalmıştır. Çünkü bütçede hedeflenen gelirler elde edilememiştir (Shaw 2010:197-198). Ahmed Esad Paşa, misâl teşkil etmesi bakımından sadarete ait maaşının 200.000 kuruştan 50.000 kuruşa indirilmesi, vükelâ ve vâlilerin maaşlarından uygun miktarda kesintiye gidilmesi yönündeki kararı idi (İnal 2013:424).Aslında bu uygulama ile esas gayesi Sultan Abdülaziz'in tahsisatından mühim bir meblâğın kesilmesine onu ikna etmektir. Bundan yaratmak istediği algı, Osmanlı Devleti'nin tasarrufa niyet ettiğini Avrupa devletlerinden özellikle istikraz tahvilleri hamillerinin en çok bulunduğu Fransa ve İngiltere'ye ispat etmek istemesi idi (Mehmed Memduh 1328: 49,50). Ancak alınan ekonomik tedbirler devletin mali sorunlarını hafifletmemiştir. Merkezi devletin

gelirleri ile giderleri arasındaki dengesizlik durumu Osmanlı Devleti'nin uluslararası ilişkilerinde de bir zafiyet kaynağı olmuştur.

Ahmed Esad Paşa'nın ikinci sadâret döneminde karşılaştığı diğer önemli bir sorun ise de Hersek'teki isyan hadisesi olmuştur. Sultan Abdülaziz isyanın boyut kazanmasından endişelenmiştir. Ahmed Esad Paşa'da Hersek meselesini çözümünün gittikçe zorlaştığını fark etmiştir. Sultan Abdülaziz, gelişmeler üzerine Hüseyin Avni Paşa'nın tekrar seraskerliğe ve Mithat Paşa'nın da Adliye Nezaretine atamak suretiyle kabineyi güçlendirmek istemiştir. Ancak Adana Valiliğinden affedilerek İstanbul'a gelmiş olan sabık sadrazam Mahmud Nedim Paşa'da Şûrâ-yı Devlet Reisliğine getirilmiştir. Mahmud Nedim Paşa, sadâret makamını tekrar elde etmek için Ahmed Esad Paşa'nın arkasından birtakım entrikalar çevirmeye başlamıştır. Mahmud Nedim Paşa, Hersek sorunu için bir defasında "Hersek meselesi bir haftada hâl olunacak işdir. Bâb-ı âli bunu izâm ediyor" meyanında sözler ifade etmesi Sultan Abdülaziz'in kulağına gitmiştir (Mahmud Celaleddin Paşa 1326:53). İdari kademedede aleyhine oluşan hava hatt-ı hümayuna yansımış öteden beri yazılması alışıla gelen "ma'âlî semirim" ifadesi yerine "vezirim Esad Paşa" denmiştir (İnal 2013:427). Neticede Ahmed Esad Paşa, Hersek isyanında muktedir bir davranış sergilemediği gerekçesiyle ikinci kez atandığı sadâret makamından alınmıştır.

Ahmed Esad Paşa, 1875 senesinde Nafia Nezaretine (BOA., İ.DH., 706/49446),akabine kısa bir zaman sonra Aydın Valisi olarak atanmıştır (BOA., İ.DH., 707/49535). İzmir'e ulaştıktan sonra Menteşe ve Aydın sancaklarında teftişte bulunmuştur. Çeşme ve Sakız'a da gitmiştir (İnal 2013:429). İzmir'e gittikten üç ay kadar sonra hastalanarak vefat etmiştir (Mehmed Süreyya 1308:343). Ahmed Esad Paşa, İzmir'de Şeyh Seyyid Mükrimüddin Dergâhı hazîresine defnedilmiştir (Gencer 1989:64).

Ahmed Esad Paşa, Liva rütbesiyle Dâr-ı Şûrâ-yı Askerî azası iken "Foto-Yeto-Kozmografi üzere haritaların ne suretle tab' olunduğuna dair risale" yazmıştır. Bu risale "Foto-Yeto- Kozmografi Risalesi" adıyla 1868 tarihinde taş basması olarak basılmıştır (Pakalın 1940:457).

Şahsiyeti

Ahmed Esad Paşa, görevi sırasında birçok zorlukla karşılaşmıştır. Sadârete getirildiğinde bu durumdan rahatsız olan Hüseyin Avni Paşa'nın muhalefeti ile karşılaşmıştır. Neticede sadrazamlık makamından alınmasına vesile olmuştur. Mahmud Celaleddin Paşa (1326:53),Ahmed Esad Paşa'nın görevden alınıp, yerine Şirvanizâde atanmasını değerlendirirken " Şirvanizâde ise sıfatı sâbite eshabından olmayub her renge boyanır ve suretde görünür olduğundan" olarak ifade etmiştir. Ahmed Esad Paşa, böyle bir şahsiyet olmadığından Hüseyin Avni Paşa'nın hışmına uğramasına sebep olmuştur.

Ahmed Esad Paşa, ikinci sadaret döneminde Osmanlı Devleti'nde ortaya çıkan bütçe açığını düzeltmek için bazı tedbirler almıştır. Bu sorunları ortak akıl ile çözmek gayesiyle “ bazı vükelâyı fiham ve memurinî kiramdan bir komisyonu âli kılınarak” malî sorunu çözmeye çalışmıştır(Ahmet Mithat 1294:174) .

Ahmed Esad Paşa'nın, ikinci sadâreti dört ay sürmüştür. Bu süre zarfında rahat bırakılmamıştır. Çevresinde aleyhine gelişen hadiseleri entrikacı bir şahsiyet olmadığından tam anlamıyla çözümleyememiştir. Bunun neticesinde Nafia Nâzırlığına tayin olunan Esad Paşa'nın tayininde de sadrazam Mahmud Nedim Paşa ve Hüseyin Avni Paşa'nın etkisi olmuştur (Mahmud Celeleddin Paşa 1326:53).

Midhat Paşa (1325:II/27) şahsiyeti ile alakalı olarak:

Esad Paşa, Mahmud Nedim Paşa gibi yakub yıkmak ve irtikâb etmek efkârında olmayub halûk ve afif bir zat idise de iki sene evvel miralay iken evza ve efkârı mütevacıanesi hakanı müşarünileyhin hoşuna giderek müşir olmuş ve ümuri siyasiye ve kalemiyede malûmatı olmadığı halde mücerred kendülüğinden bir şey yapmağa muktedir olamaması bu defa sadareti hakkında vesilei ihtihabı olmuştur.

Mehmed Süreyya (1308:343), Ahmed Esad Paşa'yı şöyle tanımlamaktadır:

Lisan-ı âşinâ, zeki, hayırhah, çalışkan, afif, salah ile müstehir ve sabih'ul vecih iyi bir asker idi. Sinni ilerleyip daha tecrübesi geçseydi vücudundan devletçe çok istifade mümkün idi. Tecrübesizliği hasebiyle sadaretlerinde işçe gösterdiği heves neticesiz kalmış ve bilâhare mucibi azli olmuştur.

Abdurrahman Şeref Efendi (1339:309),Turşucuzade Ahmed Muhtar Efendi ile Ahmed Esad Paşa arasında bir kıyaslama yaparken şöyle demiştir:

Sadrazam Esad Paşa ile hadaset ve zekâ cihetinde yekdiğerine takrib edenler ve istihdamları temadi ve ömürleri vefa eylese devletçe her ikisinden de hidematı mergube memul idi, deyü teessüf eyliyenler vardır. Ancak Esad Paşa makamı saltanata karşı ziyade mutavi' ve müntesib ve Turşucuzade mutasallib idi.

Şemseddin Sami (1316:910), Ahmed Esad Paşa'yı değerlendirirken “Fünun-i harbiyye ve siyasiyyeye âşinâ dirayetli ve müstakim bir zât idi” ifadesini kullanmıştır.

Sonuç

Ahmed Esad Paşa, Osmanlı Devleti'nde farklı idarî görevlerde bulunmuştur. Bu görevleri esnasında çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Özellikle iki defa atandığı sadrazamlık görevinde rakipleri tarafından layıkıyla çalışması engellenmiştir.

Ahmed Esad Paşa, Osmanlı Devleti'nin buhranlı döneminde malî sorunları çözmek için örnek davranışlarda bulunmasına ve birtakım tedbirler almasına rağmen malî buhranı ivme kazanmasını önleyememiştir.

Ahmed Esad Paşa, Osmanlı eğitim sistemine katkı sağlamayı da amaçlamıştır. Bunun yanında Konya valiliği sırasında Anadolu'da ortaya çıkan kuraklığın zararlarını aza indirmek için büyük gayret göstermiştir. O, kendine tevdi edilen görevleri yaparken iyi bir şekilde ifâ etmeye çalışmıştır. Farklı yazarlar tarafından zeki ve iyi niyetli bir kişi olarak tanımlanmıştır.

Kaynakça

Başkanlık Osmanlı Arşivi

BOA.A.}MKT.MHM.	372/67
BOA.A.}MKT.MHM.	390/69
BOA.A.}MKT.MHM.	423/1
BOA.A.}MKT.MHM.	430/21
BOA.HAT	1648/58
BOA.İ.DH.	706/49446
BOA.İ.DH.	707/49535
BOA.İ.DH.	586/40800
BOA.İ.DH.	600/41801
BOA.İ.DH.	617/42983
BOA.İ.DH.	622/43231
BOA.İ.DH.	645/44861
BOA.İ.DH.	645/44865
BOA.İ.DH.	650/45218
BOA.İ.DH.	658/45757
BOA.İ.DH.	665/46346
BOA.İ.DH.	689/48133
BOA.İ.HR.	249/14784
BOA.İ.MMS.	42/1702

Abdurrahman Şeref ,1339. *Tarih Musahabeleri*, İstanbul: Matbaa-i Amire.

Ahmed Lûtfî Efendi,1991. *Ahmed Lûtfî Tarihi XIV*,(Yay.Haz.: Münir Aktepe),Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Ahmet Mithat,1294. *Üss-i İnkılâb I*, İstanbul: Takvîmhâne-i Âmire.

Ayhan,Halis ve Hakkı Memiş.1994 “Dârüşşafaka” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*,C.9,7-9,İstanbul.

Beşirli, Mehmet,2004. “Sultan Abdülaziz'den Birinci Dünya Savaşı'na Osmanlı Donanması” *A.Ü.Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*,Sayı:25,243-274.

- Ergun, Sadettin Nüzhet ve M. Ferit Uğur, 2002. *Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı*, Konya: T.C. Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü.
- Gencer, Ali İhsan, 1989. "Ahmed Esad Paşa" *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.2, 64, İstanbul.
- İnal, İbnülemin Mahmud Kemal, 2013. *Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar I-IV*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kuş, Ayşegül, 2018. "Tozer'in Turkish Armenia and Eastern Asia Minor Adlı Yapıtında Yozgat ve Çevresinde Yaşanan Kıtlığın (1873-1875) Doğal ve Sosyo-Ekonomik Nedenleri" *OTAM*, 44, 107-132, Ankara.
- Mehmed Memduh, 1328. *Mir'at-ı Şuunat*, İzmir: Ahenk Matbaası.
- Mehmed Süreyya, 1308. *Sicill-i Osmânî II*, İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Midhat Paşa, 1325. *Tabsıra-i İbret I*, İstanbul: Hilal Matbaası.
- Midhat Paşa, 1325. *Mirat-ı Hayret II*, İstanbul: Hilal Matbaası.
- Pakalın, Mehmed Zeki, 1940. *Son Sadrazamlar ve Başvekiller I*, İstanbul: Ahmet Sait Matbaası.
- Stanford J. Shaw, 2010. *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye II*, (Çev.: Mehmet Harmancı), İstanbul: E Yayınları.
- Şemseddin Sami, 1316. *Kamus'ül âlâm II*, İstanbul: Mihran Matbaası.
- Tekdemir, Aziz, 2013. "1867 Paris Sergisi ve Sultan Abdülaziz'in Sergiyi Ziyareti" *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi*, C.3, 1-19, Edirne.

